

Pašvaldību reforma – veiksmes stāsts vai jaunas problēmas?

LAILA PAEGLE

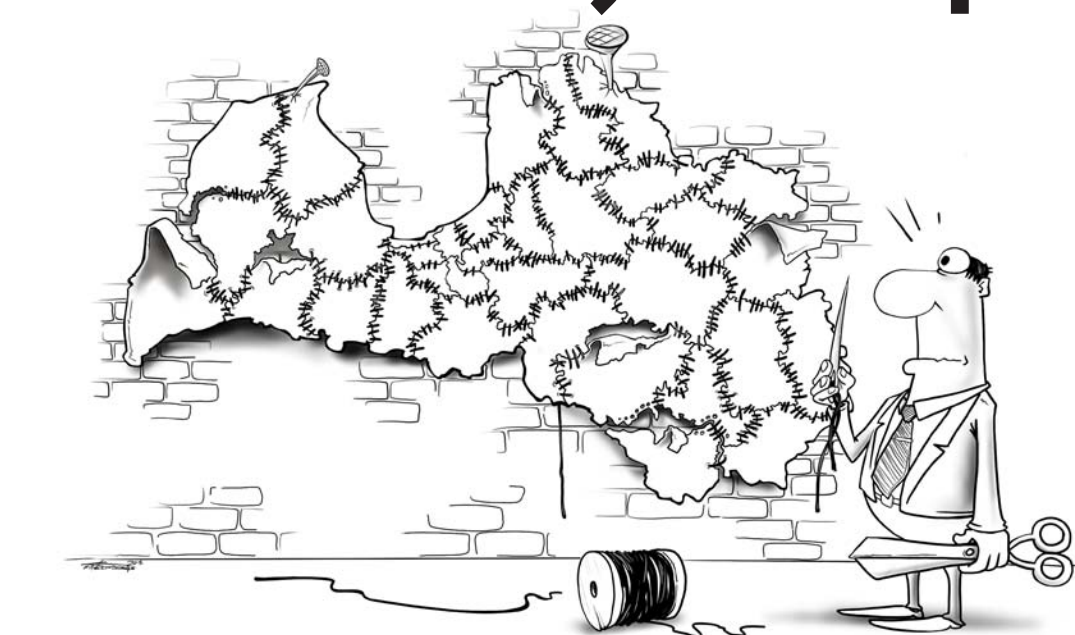
Vārdi “administratīvi teritoriālā reforma” šogad Latvijā atkal ir īpaši aktuāli. Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija (VARAM) aktīvi rīko konsultācijas ar novadu deputātiem par iecerēto reformu. Pašvaldību attieksmē pret piedāvātajām pārmaiņām pagaidām izēmējas tādas kā trīs līnijas. Daļa nogaida. Īpaši tas raksturīgs reģionālās attīstības centriem, kuriem tāds statuss arī paliks. Ja pievienos mazākos novadus, neko darīt – pieņems. Savukārt daļa no tiem, kuriem draud pievienošana, protestē. Sevišķi jau novadi, kuri kaut nelieli, tomēr noteiktās funkcijas veic. Vēl ir pašvaldības, kas it kā piekrit reformai, vien sūdzas par ministrijas piedāvāto modeli, tāpēc izvērtē citus iespējamo pārmaiņu variantus. Taču pašreizējiem notikumiem un plāniem ir arī krietni sena priekšvēsture.

Sākums jāmeklē

pagājušajā gadsimtā

Var teikt, ka gatavošanās reformai sākās jau 1992. gadā, kad toreizējā Augstākā Padome izveidoja īpašu komisiju, kas izstrādāja pirmos priekšlikumus. 1998. gadā tika pieņemts “Administratīvi teritoriālās reformas likums”, pēc tam tapa metodiskie materiāli, notika semināri un diskusijas, lai tiktu skaidrībā par turpmāko teritoriālo dalījumu. Strīdi ieilga gandrīz uz desmit gadiem, daudzviet vietējie varasvīri nespēja vienoties, tāpēc Saeimas politiķi izmantoja paņēmieni ar pātagu un burkānu.

Apvienotajām pašvaldībām tika piešķirtas 107 miljonu latu mērķ-

Novadu karte Latvijā zīmēta un pārzīmēta neskaitāmas reizes. Vai jaunās pašvaldības pēc pāris gadiem jau sāks darbu jaunā veidolā, vēl īsti nav skaidrs. Lai arī politiķi norāda, ka šis ir īstais brīdis jaunai reformai, tai netrūkst arī pretinieku.

KRISTAPA AUZENBERGA ZĪMĒJUMS

UZZIŅAI

2008. gads – Saeima pieņem “Rajonu pašvaldību reorganizācijas likumu” un “Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likumu”.

2009. gada jūnijs – notiek pašvaldību vēlēšanas. **26 rajonu un septiņu republikas pilsētu** vietā turpmāk ir 119 pašvaldību administratīvās teritorijas – **deviņas republikas pilsētas un 110 novadi**.

2019. gada 21. marts – Saeima pieņem lēmumu par administratīvi teritoriālās reformas turpināšanu. Aprīlī VARAM prezentē iecerēto dalījumu, kurš paredz, ka ir **35 pašvaldības** un tikai **divas republikas pilsētas** – Rīga un Jūrmala.

vās teritorijas – deviņas republikas pilsētas (Rīga, Jūrmala, Ventspils, Liepāja, Valmiera, Jēkabpils, Rēzekne, Daugavpils un Jelgava) un 110 novadi, pēc iedzīvotāju skaita un teritorijas lieluma ļoti atšķirīgi. Divi pat nebija teritoriāli vienoti.

Pagājuši 10 gadi, un šogad 21. martā Saeima pieņēma lēmumu par administratīvi teritoriālās reformas turpināšanu, lai 2021. gada pašvaldību vēlēšanas jau notiktu pēc jaunā dalījuma. Aprīlī VARAM prezentēja iecerēto dalījumu un arī pamatojumu, kāpēc nepieciešams reformas turpinājums. Aptuveni puse novadu neatbilst likumā noteiktajām prasībām, kā arī nespēj autonomi veikt paredzē-

tās funkcijas. Piedāvātajā modelī ir 35 pašvaldības. Paredzētas tikai divas republikas pilsētas – Rīga un Jūrmala. Iecerētā jaunā karte krietni vien atgādina kādreizējo rajonu dalījumu, būtiskākās atšķirības ir Pierīgā un vēl dažviet.

Sāk no nepareizā gala?

Latvijas Pašvaldību savienības (LPS) priekšsēdis Gints Kaminskis teic, ka uz jautājumu, vai nepieciešamas pārmaiņas, viņš nešauboties atbild apstiprinoši. Tikai reformai, viņaprāt, jābūt dziļākai un plašākai, nekā VARAM piedāvātā. Turklāt novadu apvienošana nebūt nav prioritāte, ar ko reformu vajadzētu sākt. Šobrīd LPS, arī Latvijas

Lielo pilsētu asociācija gatavoja Saeimā iesniegt alternatīvu piedāvājumu, vispirms domājot tieši par reģionu attīstību. Vairākās konferencēs, kas rīkotas kopā ar reģionālajām augstskolām, zinātnieki, izvērtējot esošo situāciju un analizējot dažādas jomas, secinājuši, ka nepieciešama kompleksa teritorijas attīstības pārvaldības reforma un tā jāsāk tieši ar reģionālo līmeni – ar aprīņķu izveidi. Līdz ar to izveidošanu būtu jāveic arī finanšu pārvaldības reforma, jāmaina iedzīvotāju ienākumu nodokļa sadalījums, ņemot vērā gan iedzīvotāju, gan darba vietu skaitu pašvaldībās. Un iecerētā pašreizējā novadu apvienošana būtu vien trešais solis. “Var jau teikt, ka reformas Latvijā notiek nepārtraukti, taču nevar kaut ko mainīt vienā jomā, nesaistot ar pārējo, neskatot to visu kompleksī,” uzsver G. Kaminskis un piebilst, ka VARAM piedāvātajā variantā pietrūkst ekonomiskā pamatojuma un nav risinājuma nākotnei. LPS priekšsēdis uzskata, ka politiķiem, lemjot par reformu, vajadzētu ieklausīties gan dažādu zinātnieku ieteikumos, gan iedzīvotāju viedoklī. Tiesa, lai iedzīvotāji varētu spriest par vienu, otru vai trešo reformas modeli, viņiem vajadzīga vispusīga informācija un arī ieinteresētība. Vai tā ir?

Varbūt par iedzīvotāju atbalstu VARAM iecerēm var uzskatīt to, ka pērnruuden vēlētajiem nobalsoja par partijām, kas solīja novadu reformu? G. Kaminskis precizē, ka no valdošās koalīcijas vienīgi partiju apvienība “Attīstībai/Par!” ko pārstāv ministrs J. Pūce, bija skaidri pateikusi, ka pašvaldību skaits jāsamazina vismaz trīs reizes. Jaunās konservatīvās partijas un “KPV LV” priekšvēlēšanu programmā par pašvaldībām nav teikts nekas, “Jaunā Vienotība” paredz stiprus novadus un sola ieviest pašvaldību referendumus, bet NA runā par līdzsvarotu izaugsmi reģionos. “Jautājumu un neskaidrību šobrīd ir ļoti daudz,” vērtējot notiekošo, atzīst G. Kaminskis. Tomēr ir iespāids, ka VARAM iesāktu procesu apņēmīgi virza uz priekšu. “Taču vajadzētu ņemt vērā arī citas idejas.”

►11. lpp.

NUMURĀ LASIET:

Latvijas politiskajā vidē ir moderni runāt par reformām, tāpēc dažbrīd šķiet, ka tas ir vienīgais instruments ceļā uz labāku nākotni. Reģionālo laikrakstu kopīgi veidotajā pielikumā pētījām dažus aspektus pašlaik Latvijā visaktuālākajās reformās – administratīvi teritoriālajā, izglītības un veselības aprūpes reformā.

Gimenes ārstu vidē – milzu plaisas

DAINA MARCINKUS

Gimenes ārstes LĪGAS BĪLĀNES prakses atvēršana šī gada martā bija notikums ne tikai Saldus novada Lutriņu pagasta iedzīvotājiem, kas pēc iepriekšējās dakteres aiziešanas pensijā nepalika bez primārās veselības aprūpes, bet arī tādēļ, ka pagājuši 20 gadi kopš jauna ārsta atnākšanas. L. Bīlāne pastāsta, ka otra jaunākā ģimenes ārste Saldus novadā strādā kopš laika, kad Līga bija vidusskolniece un pati reģistrējās pie viņas par pacientu.

– Kā nonācāt Lutriņos?

– Kad sāku studēt, nezināju, ka būšu ģimenes ārste. Saistīja medicīna, un sajūsmu izraisīja katrs jauns priekšmets: o, būšu kardioloģe, o, būšu pediatre! Gadiem ejot, domas mainījās. Saprātu, ka gribu atgriezties Saldus novadā, kur ģimene un tuvinieki. Bet vēl rezidentūras otrajā gadā nezināju, tieši kur strādāšu. Kādā ārstu seminārā pie manis pieņā daktere Sandra Pūkaine, iepazīstināja ar sevi un teica, ka labprāt nodotu savu praksi jaunam ārstam. Vai es esot ar mieru? Neticēju, ka man tā paveicies!

– Vai tad nav kā filmās redzēts, ka ārsta praksi pērķ?

– Tādas runas ir bijušas, bet neesmu dzirdējusi, ka tā notiktu Latvijā. Tas gan būtu taisnīgi, jo ģimenes ārsts gadu gaitā praksē ieguldījis savus līdzekļus iekārtās, aprīkojumā un, pārdodot praksi, varētu tos atgūt. Nespēju izteikt, cik lielu paldies daktere Pūkaine pelnījusi, atstājot man gatavu vietu, kur atnākt, apsēties un pieņemt pacientus. Ja par rezidenta algu būtu viss jāsaģādā, diezin vai ārsta prakse tiktu atvērta.

No otras puses, praksi nevis

pārņēmu, bet atvēru jaunu, un tas ir garš un sarežģīts process. Piemēram, kopš 2014. gada mainījies noteikumi ģimenes ārsta prakses telpām. Tām jābūt ar ārstniecības telpu statusu. Iepriekš reģistrētās prakses varēja strādāt, nemainot statusu, bet jaunās ne. Tas nozīmē vēršanos būvvaldē, dokumentu kārtošanu, Veselības inspekcijas iesaisti... Dabā nekas nemainās, bet laiks un nauda (izdevumus sedza Lutriņu pagasta pārvalde) jātērē pamatīgi.

Gatavoties savas prakses atvēršanai sāku jau septembrī. Zvanīju vienai iestādei, tur teica, nāciet martā, visu sakārtosim. Nešķīta ticami, piezvanīju citai, tur nopūtās, jums būs daudz darba, un nosauca garu sarakstu. Līdz pat pēdējām brīdīm nebiju pārliecināta, ka paspēju līdz aprīlim: tad aizkavēšanās vienā, otrā iestādē, tad neprecīzi uzrakstīta adrese... Biju pārgurusi, vēl nesākot strādāt.

– Saldus novada pagastos pēdējos gados prakses slēguši vairāki ģimenes ārsti, un pagastu pārvalžu vadītāji meklē, kas strādās viņu vietā. Vai esat uzrunāta?

– Kamēr mācījos, aicināja tikai

daktere Pūkaine. Kad stājos ģimenes ārstu prakšu gaidīšanas rindā, Nacionālais veselības dienests piedāvāja strādāt Zirņu pagastā, bet man drīz bija jāiet dekrētā, tāpēc atteicos. Zvanīja Zirņu pagasta pārvaldes vadītājs Valdis Gūtmanis un aicināja, taču pašlaik man pietiekami daudz darba Lutriņos. Turklāt pa šo laiku Zirņos prakses vieta izputējusi, būtu jāsāk veidot pilnīgi no nulles, jo arī telpas neatbilst prasībām – jābūt uzbrauktuvei vai pacelājam, invalidu tualetei, noteikta platuma durvīm utt.

– Vai tiešām tam visam būtu jābūt katrā ģimenes ārsta prakses vietā? Vai pašvaldībai nebūtu ērtāk cilvēkus ar īpašām vajadzībām aizvest pie ārsta, piemēram, novada centrā, kur pielāgota infrastruktūra. Vai daudz jūsu pacientu izmanto uzbrauktuvi?

– Māmiņām ar ratiņiem vieglāk tikt pie ārsta. Turklāt Lutriņos ir sava specifika – mums ir pansionāts, tādēļ uzbrauktuvei ir nozīme, bet, iespējams, dažviet tā īsti nav vajadzīga vai noder dažiem cilvēkiem.

Tādas ir prasības. Grūti spriest, kā būtu izdevīgāk, bet skaidrs, ka ar gadiem laukos atrast ārstu kļūst aizvien grūtāk.

– Saldus novada Kursiņos un Brocēnu novada Gaiķos feldšeru punkti ir pašvaldības iestādes, lai ārstam nebūtu jāreģistrē prakse un viņš varētu atbraukt un pieņemt pacientus.

– Arī tā ir izeja, jo ārsti var reģistrēt papildu pieņemšanas vietu sertificētā iestādē.

No otras puses, normatīvie akti kavē paplašināt medicīnisko pakalpojumu pieejamību laukos – man bija entuziasms to darīt. Piemēram, man ir labi kolēģi speciā-

listi. Gribēju, lai viņi atbrauc uz manu praksi konsultēt; zinu, kuriem pacientiem tas būtu nepieciešams. Bet tad konsultantam jāreģistrē šeit sava prakse. Nav nozīmes, ka sertificēts speciālists ar savu sertificētu praksi brauc pieņemt pacientus uz citu sertificētu praksi. Nedrīkst!

Tādējādi rutīna pamazām ievēl sevī. Pirmo mēnesi uz darbu gāju ar prieku, tikai vienu ritu gribējās pagulēt ilgāk, maijā jau biežāk negribējās celties... Kaut kā plok noskaņojums, lai gan darbs ir tikams. Vieglāk būtu praksē, kur kopā vairāk ārstu. Te ir lieliska ārsta palīdzība un māsiņa, mēs daudz spējam, bet būtu labi, ja varētu pavērt durvis un parunāt vēl ar kādu ārstu, pajautāt padomu. Ar citiem kolēģiem novadā ir sadarbība, bet viņu nav daudz. Turklāt mani uztrauc lielā vecuma starpība, nezinu, cik kolēģu man būs pēc kāda laika. Kaut kam būtu jāmainās.

– Parunāsim par pacientiem. Cik daudz spējat viņiem palīdzēt?

– Atklāti sakot, vieglāk tiem pacientiem, kas maksāspējīgi, jo viņi var ātrāk nonākt līdz diagnozei un sākt ārstēties. Turklāt garo rindu dēļ, piemēram, darba nespēja reizēm tiek pagarināta tikai tādēļ, ka nav iespējas noteikt diagnozi, nevis tādēļ, ka pacients reāli būtu darba nespējīgs. Tomēr ir arī daļa pacientu, kas paši nerūpējas par sevi. Būtu vismaz reizi gadā jāatnāk uz pārbaudi, jāveic analīzes, lai mēs redzētu dinamiku, nevis pēc pieciem gadiem ierasties ar slimību buketi un sūdzēties, ka veselība sabrukusi. Tas nenotika uzreiz, bet pamazām!

– Vai ir pieejami speciālisti, pie kā sūtīt pacientus?

“Āģitēju savus bijušos studiju biedrus: nāciet uz laukiem! Man vajag kolēģus!” saka daktere Līga Bīlāne. Taču Latvijā ir novadi, kur jaunu ģimenes ārstu atrast tā arī neizdodas un iedzīvotājiem pieejamie veselības aprūpes pakalpojumi pamatīgi sarūk.

ANDREJA SERGEJEVA FOTO

– Saldus medicīnas centrā pēdējos gados speciālistu pieejamība krietni paplašinājusies, bet būtu vajadzīgs, piemēram, nefrologs, bērnu ķirurgs, pediatrs. Man šķiet, ka novada centrā vajadzētu būt arī dežūrārstam. Labi, ka ir ģimenes ārstu konsultatīvais tālrunis vai ātrā palīdzība, taču pēc ārsta palīdzības jābrauc vai nu uz Jelgavu, Kuldīgu vai Rīgu...

– Vai šobrīd pieļaujat, ka varētu šo darbu strādāt visu mūžu?

– (Smejas.) Ņemot vērā lielo gadu starpību starp ģimenes ārstiem, droši vien būtu jāstrādā, kamēr iznēsīs... Bet, nē, tā es negribētu! Ja jūtīšu, ka darbs mani kaut kādā veidā ir salauzis un man riebjas iet uz to, tad būs skaidrs, ka jāmeklē kas cits. Bet tik drīz tas nenotiks.

UZZIŅAI

Ģimenes ārstu prakšu atvēršana un slēgšana Kurzemē pēdējo divu gadu laikā

Prakses vieta	Slēdz	Atver
Tukums	2	1
Durbe	1	1
Ventspils	0	1
Kuldīga	1	0
Skrunda	2	1
Lutriņi	1	1
Aizpute	2	0
Engure	0	1
Liepāja	7	3

Avots: NVD

Arī kaimiņiem viegli negāja

ILZE OZOLIŅA

Ikšķīlieši protestē, pašvaldības šķendējas par informācijas un dialoga trūkumu, atsevišķas pat paudužas gatavību vērsties tiesā. Tā visa cēlonis ir plānotā administratīvi teritoriālā reforma, un jau šobrīd skaidrs, ka pašvaldību apvienošanās nenorītēs viegli. Taču raiti nav klājies arī Igaunijai, kur šāda reforma notika pirms pāris gadiem.

Reforma nav dienaskārtībā

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, izstrādājot teritoriālā iedalījuma modeli, izvērtējusi arī citu Eiropas valstu, tai skaitā Igaunijas un Lietuvas, pieredzi pašvaldību reformu risināšanā.

Pašvaldību reforma Lietuvā norisinājās 1994. gadā, kad no 581 pašvaldības tika izveidotas 56 vietas. Līdz ar to Lietuvā šīs reformas rezultāts bija pamatā juri-disks, nevis teritoriāls, atzīmē VARAM.

Teritoriālajā struktūrā 2000.

gadā izdarītas nelielas izmaiņas, un pašvaldību skaits Lietuvā palielinājās līdz 60. Šīs izmaiņas bija saistītas ar to, ka atsevišķu rajonu teritorijās bija izveidojies līdzvērtīgs attīstības centrs, tāpēc teritorija tika sadalīta. Kopīgai reģionālās attīstības jautājumu risināšanai un sadarbībai starp institūcijām, tai skaitā dekoncentrētai pašvaldību darbības pārraudzībai, valsti ir izveidoti 10 apriņķi.

“Lietuvā jautājums par administratīvās reformas nepieciešamību pēdējā laikā nav aktualizēts. Vismaz par to nekas nav dzirdēts. Pašreiz šeit dienaskārtībā ir svarīgākas lietas – jaunā Valsts prezidenta inaugurācija un kurš veidos jauno valdību,” klāstīja Viļņas Latviešu biedrības priekšsēdētāja Gunta Rone.

Pilsētās pārmaiņas nejut

Igaunija reformai gatavojās daudzus gadus. Tās atbalstītāji skaidroja, ka reformas nolūks ir palielināt pašvaldību spējas piedāvāt kvalitatīvus sabiedriskos

pakalpojumus un uzlabot to konkurētspēju.

“Kad mazos pagastiņus mudināja apvienoties, daļai pašvaldību sanāca pacīnīties. Pat premjeram vajadzēja iejaukties. Viegli reforma nenoritēja, pagrūti gāja. Bija arī gadījumi, kad vietvaras, pretojoties apvienošanai, vērsās tiesā,” pastāsta Norberts Kaupužs, kurš Igaunijā dzīvo 46 gadus.

“Sāremā salā bija viena ļoti aktīva pašvaldība, kas bija pret apvienošanās. Vairākām bija arī jautājumi par to, kāds nosaukums būs jaunajam apvienotajam pagastam – kurš nosaukums svarīgāks, kurš vēsturiski nozīmīgāks utt. Kā jau tas ierasts, daļai cilvēku bija neizpratne par to, kāds būs ieguvums no reformas,” savukārt pauž Tartu Latviešu biedrības vadītāja Ilze Salnāja-Verva.

Likums par administratīvo reformu Rīgikogu (Igaunijas parlaments) tika pieņemts 2016. gada 7. jūnijā. Noteiktais kritērijs bija – ne mazāk par 5000 iedzīvotājiem teritorijā, taču 15 pašvaldības šo kritēriju nesasniedza.

UZZIŅAI

Igaunijas Finanšu ministrijas sagatavotajā pārmaiņu izklāstā ietvertas arī reformas mācības, kas varētu būt noderīgas Latvijai:

- mācība politiķiem – lai ir drosme pieņemt lēmumus un spēja stāvēt pāri tūlītējam politiskās partijas ieguvumam;
- nevajadzētu nenovērtēt emocionālo aspektu;
- neuzticēšanās starp partneriem padara reformas īstenošanu sarežģītu;
- pārdomāts un skaidrs likums samazinās spriedzi un strīdus;
- atklātas komunikācijas un skaidrojumu nekad nav par daudz.

Avots: Igaunijas Finanšu ministrija

Reforma noslēdzās 2017. gada rudenī, un tās rezultātā pašvaldību skaits no 213 samazinājās līdz 79. Igaunijā administratīvo iedalījumu joprojām veido 15 apriņķi, kas sīkāk iedalās 79 pašvaldībās (15 pilsētas, 64 pagasti).

Pēc savas iniciatīvas apvienojās 160 pašvaldības, pārējās “saprecināja” piespiedu kārtā. Kopumā apvienošanās pabalstos Igaunijā izmaksāti 66 miljoni eiro.

Šī gada sākumā Igaunijas premjers Jiri Ratass pauda, ka administratīvā reforma ir stiprinājusi pašvaldības un radījusi iedzīvotājiem labākus pakalpojumus.

“Pēdējā gada laikā vairākums apvienojušos pašvaldību nodarbojās ar pakalpojumu unifikāciju savās robežās. Lielākām pašvaldībām ir vairāk iespēju attīstīt specifiskākus pakalpojumus, piemē-

ram, mājas aprūpi un sociālo transportu,” J. Ratass citēja Igaunijas portāls “Delfi”.

Pēc Igaunijas premjera teiktā, reforma ļāvusi palielināt pašvaldību finansiālo autonomiju un ieņēmumu bāzi.

“Pats dzīvoju Tallinā, un reformas ieguvumus šeit novērtēt grūti. Galvaspilsētu šīs pārmaiņas neskāra,” pauž N. Kaupužs. “Es kā pilsētas iedzīvotāja to neizjūtu. Manā dzīvē pēc reformas nekas nav mainījies. Iespējams, izmaiņas ir tiem, kas pievienoti pilsētai, jo Tartu teritorija pēc reformas būtiski paplašinājās. Lielākā pārmaiņa ir tā, ka izveidojās pavisam jauns pagasts no kultūrvēsturiskām teritorijām, proti, apvienojās etnogrāfiskā novada Setu zeme jeb Setomā. Šķiet, tā nekad nebija bijis,” savukārt pauž I. Salnāja-Verva.

Pašvaldību reforma – veiksmes stāsts vai jaunas problēmas?

►9. lpp.

Steigā nesataisīt jaunas kļūdas

Skaļu rezonansi Latvijas mērogā jau izraisījis Ikšķiles novads. Dome sarīkoja iedzīvotāju aptauju, lai noskaidrotu, vai viņi vēlas saglabāt patstāvīgu novadu, nevis iekļautu Ogres novada sastāvā. Aptaujā varēja piedalīties tikai Ikšķiles novadā dzīvesvietu deklarējušie iedzīvotāji. Piedalījās mazāk nekā puse no novadā deklarētajiem, un vairākums no viņiem atbalstīja sava novada patstāvības saglabāšanu. Tiesa, ministrs J. Pūce pirms tam atcēla domes pieņemto aptaujas nolikumu. “Tagad gatavojam dokumentus, lai vērstos Satversmes tiesā, apstrīdot šādu ministra rīkojumu,” atklāja Ikšķiles novada domes priekšsēdētājs Indulis Trapiņš. Tāpat Ikšķiles deputāti sagatavojuši pārdesmit jautājumu, ko mēnesi pirms ministrijas rīkotās tikšanās ar iecerētā Ogres novada visu pašvaldību deputātiem jau aizsūtījuši uz Rīgu. “Nē, nedomāiet, ka esmu pret reformām. Tikai, tās īstenojot, jādoma, kādu pienesumu pārmaiņas dos – lai cik skaļi tas skan – visai tautai. Par šo reformu arī eksperti apgalvo, ka nav īsta pamatojuma. Turklāt viss notiek sasteigtīgi. Bet tā nedrīkst. Jau tāpat mēs esam gana cietuši no dažādiem ātriek eksperimentiem.” Ikšķiles novada domes priekšsēdētājs uzskata, ka pašvaldībām, kas attīstās, intensīvi strādā, auspiest šādu reformu nav pareizi. “Varbūt

ministram Pūcem derētu pārsī mēnešu paēnot kādā novada pašvaldībā, lai justu, par ko satraucas iedzīvotāji, kā strādā domes speciālisti. Pie mums katrs var atnākt izstāstīt savu problēmu, un mēs meklējam risinājumu. Pašvaldībā durvis ir atvērtas, nav kā ministrijās, kur apsardze un “slagbaums” priekšā.” Ikšķilietis uzsvēra, ka valdībai vairāk jādomā, kā saglabāt mūsu nacionālās bagātības, Latvijas savdabību – Alsungas suitus, Latgales tradīcijas, laukus...

To, ka iedzīvotāji tomēr var panākt daudz, iepriekšējās reformas laikā pierādīja suti. Alsungas pagasts toreiz iestājās par atsevišķu suitu novada izveidi, tomēr Ministru kabinets apstiprināja dalījumu, kurā Jūrkalne tika iekļauta Ventspils novadā, bet Alsunga un Gudenieki – Kuldīgas novadā. Alsungas suiti ar to nesamierinājās. Gan pagasta padome, gan iedzīvotāju grupa vērsās Satversmes tiesā. 2009. gada vasarā tieši pašvaldību vēlēšanu dienā notika īpaša akcija – tika pasludināta neatkarīga suitu brīvvalsts. Un iedzīvotājiem izdevās politiskus pārliecināt – Saeima nolēma Alsungas pagastu atzīt par atsevišķu novadu. Pēc VARAM tagad piedāvātā modeļa Alsunga iekļautos Kuldīgas novadā. Biedrības “Etniskais kultūras centrs SUI-TT” valdes priekšsēdētāja Dace Martinova teic, ka katrā reformā var atrast gan plusus, gan minusus. “Mazam novadam tomēr ir grūti attīstīties, sarežģīti piesaistīt finansējumu. Esot lielākā veidojumā, tas

ir vienkāršāk,” viņa atzina, “nedomāju, ka Kuldīgas novada sastāvā mūsu kultūras mantojums būs apdraudēts. Savulaik, kad visi bijām Kuldīgas rajonā, nekas nepazuda. Tad kāpēc lai tagad būtu citādāk?” Tomēr D. Martinova spriež, ka suitu gadījumā varbūt vajadzētu domāt par kādu īpašu autonomiju un valstisku statusu, kāds Igaunijā ir setu kopienai. Ja šāds risinājums tik ātri rasts netiks, tad tomēr būtu labāk, ja visas suitu vēsturiskās teritorijas būtu vienā novadā. D. Martinova, kura biedrību vada desmito gadu, atzīst, ka šajā laikā nav bijis viegli īstenot kopīgus projektus, jo nācies sadarboties ar trim pašvaldībām. “Jā, varam sapulcēt visus suitus pie viena galda, bet, tiklīdz bija jāplāno konkrētas aktivitātes, tā radās sarežģījumi gan ar finansējumu, ko katrs novads varēja atļauties, gan informācijas plūsmu. Vienā novadā esot, tas būtu veiksmīgāk.”

Aicināta prognozēt, vai VARAM iecerētā reforma tiks īstenota, D. Martinova pieļauj iespēju, ka daļēji. Tomēr ministrijai nāksies meklēt arī kompromisus, jo pašvaldībās netrūkst iebildumu. “Taču vairāk būtu jādomā, kā saglabāt latvisko kultūrvidi laukos. Tradīcijas un dzīvesveids, ar ko tā lepojāmies, saistās ne jau ar Rīgu, bet laukiem. Tieši tie jāatbalsta.”

Visiem neder viena mēraukla

Līgatnes novada domes priekšsēdētājs Ainārs Šteins uz līdzīgu

jautājumu par prognozēm atbildēja nešauboties: “Zinot Saeimas politisko spektru, reforma būs. Viss uz to virzās, ka ministrija savu panāks. Un to putru, ko tagad ievārīs, varēs strēbt mūsu bērni un mazbērni.” Viņš spriež, ka Latvijas pašreizējais novadu dalījums nebūt nav pārāk sīks. Ja arī tiek plānotas pārmaiņas, tad vispirms jādomā par cilvēkiem un viņu pamatvajadzībām. “Taču tas prasa citu atieksmi un citu politisko domāšanu,” uzskata līgatnietis. Kāpēc tik daudzi aizbrauc no Latvijas? Jo šeit netiek apmierinātas viņu pamatvajadzības. Un ne vienmēr tas ir mērāms naudā. A. Šteins lēš – ja iecerētā reforma notiks, iespējams, jau pēc dažiem gadiem sāksies nākamais emigrācijas vilnis. Cilvēki brauks tur, kur būs pieejama dzīves telpa un darbs – elementāras eksistenciālas lietas. “Piemēram, Limbaži pēc reformas kļūs par lielāka novada centru, būs vajadzīgi speciālisti. Taču vai pilsētā ir kur dzīvot? Ir īres dzīvokļi? Valsti šajā virzienā vispār nedomā, nav nekādu programmu. Kad ministram to jautāja, viņš atteica, ka būs jaunie novadi un deputāti par to varēs rūpēties. Kā?” A. Šteins gan nenoliedz, ka situācijās, kurās esošie novadi nespēj pilnvērtīgi strādāt, būtu jādomā par to apvienošanu. “Taču kāpēc jāķeras klāt, teiksim, Salacgrīvas novadam? Kāpēc jāizārda tas, kas attīstās, īsteno lielus projektus?”

Tomēr diezin vai var apgalvot, ka visas valdošās partijas īsti pie-

krit VARAM piedāvātajam reformas modelim. Par to, ka tā gluži nav, šopavasār varēja pārliecināties Limbažu novada Skultes pagasta iedzīvotāji. Viņu pagasts arī pēc reformas paliktu Limbažu novadā. Tāds ir ministra J. Pūces priekšlikums, ka apvienoti tiek veseli novadi, bet esošos pagastus no tiem neatdala. Taču Skultē iedzīvotāji tika aicināti uz diskusiju, ko rīkoja Saeimas deputāti no Nacionālās apvienības Jānis Dombrava un Jānis Eglītis. Viņi skultiešiem piedāvāja apsvērt variantu, ka Skulte pievienotos Saulkrastu novadam, kas saglabātu patstāvību. VARAM modeli Saulkrastu novadu iecerēts iekļaut Ādažu novadā kopā ar Sēju, Carnikavu un Garkalni. Sanākušie cilvēki bija neizpratnē, kas šo diskusiju rīko. Visi 100 deputāti turpmāk braukās pa pagastiem ar saviem piedāvājumiem? J. Dombrava neslēpa, ka Nacionālās apvienības redzējums nesakrīt ar J. Pūces redzējumu, kas nozīmē, ka nemaz tik vienots skatījums uz reformu valdībā nav.

Atliek vien secināt, ka joprojām reformas sakarā zemūdens akmeņu ir daudz. Šobrīd turpinās VARAM rīkotās sarunas ar novadu deputātiem. Jāgaida arī solītās tikšanās ar iedzīvotājiem visā Latvijā. Rudenī paredzēts sagatavot piedāvājumu, ko virzīs izskatīšanai valdībā, lai pēc tam likumprojektu iesniegtu Saeimā, kur nākamgad deputāti teiks galavārdu par iecerēto reformu.

Atbalsts noder vienmēr

AIGA NAUDIŅA

Kafejnīca “Divjūriņās” pie Kolkasraga darbojas jau otro gadu un ir kolcenieku Sigitas un Māra Grīnpukalu ģimenes lolojums. Tieši uz Kolku devāmies noskaidrot, kāda ir tālāk no pašvaldības centra dzīvojoša aktīva cilvēka pieredze sadarbībā ar pašvaldību.

Kolkasrags ir Kurzemes tālākais ziemeļu punkts, kur esošais zemesrags atdala Baltijas jūru no Rīgas jūras līča. Tas atpazīstams ne tikai Latvijā, bet arī citviet pasaulē, tāpēc par apmeklētājiem sūdzēties nevar. Tomēr Kolka atrodas 40 kilometrus no Dundagas novada centrālās pašvaldības un 80 kilometrus no Talsu novada, kur atrodas dažādas valsts iestādes, ko uzņēmējiem vajadzības gadījumā jāapmeklē. Tuvākā Grīnpukalu ģimenei ir Kolka pagasta pārvalde.

Uz jautājumu, kā radusies doma par savas kafejnīcas atvēršanu, Sigita atbild, ka tā bijusi dažādu apstākļu sakritība. Pirms trīs gadiem SIA “Kolkasrags” saimnieks Jānis Dambītis piedāvājis šeit vietu, kur atvērt kafejnīcu, un Grīnpukali tam bijuši gatavi. Sigita stāsta: “Es 13 gadus stāvu pie plīts, jo pēc profesijas esmu pavāre. Pirms tam strādāju vietējā kafej-

nīcā “Zītari”, mazliet skolā, bet, aizejot bērna kopšanas atvaļinājumā, atpakaļ darbā vairs neatgriezās. Vēlējāmies kaut ko paši sev. Nezinu, vai viss būtu izdevies, ja vīrs tolaik nestrādātu Norvēģijā, kur ieguvām finansējumu tam, kas pašlaik mums ir. Protams, visu darījām paši: plānojām, cēlām, iekārtojām.”

Pirms kafejnīcas atvēršanas bija daudzas lietas jākārt: jādibina uzņēmums, jāsaņem no valsts iestādēm vajadzīgās atļaujas. Tad arī vislabāk izjutuši, kāda ir pašvaldības un citu valsts iestāžu darbinieku attieksme un darbs. “Risinot dažādus jautājumus pašvaldībā, par darbinieku attieksmi, kompetenci neko sliktu nevaru teikt. Kad kārtojām vajadzīgos dokumentus, novērtējām arī pagasta pārvaldes darbinieku ieteikumus, kur kas būtu meklējams, kādus jautājumus vispirms vajadzētu risināt. Tas bija svarīgi, ka idejas īstenošanai preti ir atsaucīgi un pretimnākoši vietējās varas pārstāvji. Ir tik daudz lietu jāzina, ka viens cilvēks to visu aptvert sākmā nemaz nevar,” uzskata uzņēmēja.

Uz jautājumu, vai īstenošana ideja arī tagad liek domāt, ka spertais solis bijis pareizs, uzņēmēja atbild apstiprinoši. Saņemtas labas atsauksmes, bet arī tas jāsaprot, ka

Kafejnīcas “Divjūriņās” Kolkasragā saimniece Sigita Grīnpukale atzīst – lai gan attālums no Kolka līdz uzņēmējam vajadzīgajām valsts iestādēm ir pietiekami liels, uzņēmuma darbību tas neietekmē. Mūsdienās daudz kas ir izdarāms elektroniski.

EDGARA LĀČA FOTO

visiem labi nekad nebūsim, viņa atzīst. Tagad, kad pašiem ir savs uzņēmums, pašvaldības iestādē nākas ieiet retāk. Daudzus dokumentus var aizpildīt elektroniski, kas atvieglo darbu un ietaupa laiku; grūtāk būtu tad, ja nāktos mērot ceļu līdz Dundagai vai Talsiem.

Līdz ar savas uzņēmējdarbības attīstību Sigitas ģimene vairs par

darbu svešumā nedomā. Kafejnīca Kolkasragā darbojas tikai aktīvajā tūrisma sezonā – no maija līdz oktobrim –, tāpēc ziemā ir iespēja uzkrāt spēkus, lai pavasarī ar jaunu sparū atkal mestos darbos.

Grīnpukalu ģimenē aug vairāki bērni; viņi apmeklē vietējo skolu un interešu izglītības iestādi – Kolka pamatskolu un Dundagas Mākslas un mūzikas skolas Kolkas nodaļu. Sigita teic, ka bērni novērtē to, ka mācību iestādes atrodas tuvu mājām un nav jāmēro garš ceļš uz citu novadu. Bērnu gan Kolkā paliek arvien mazāk. Tas redzams ik uz soļa: ir sakārtoti sporta laukumi un dažādotas brīvā laika pavadīšanas iespējas, bet jaunieši šo infrastruktūru va-

saras laikā izmanto maz. Sigita domā, ka lietderīgas būtu kādas dienas nometnes, kurās bērni varētu saturīgi pavadīt brīvo laiku.

Uz jautājumu, vai pēc administratīvi teritoriālās reformas, kurā plānots apvienot Talsu, Dundagas, Rojas un Mērsraga novadu, viņas ģimenei un uzņēmumam būtiski kaut kas mainītos, skan atbilde: “Nē!” Daudzi valsts pakalpojumi pieejami elektroniski un centrs dažādām valsts iestādēm, kas nepieciešams uzņēmējam, vienmēr bijis Talsos. Pēc reformas, iespējams, arī kādas no Dundagas novada pašvaldības struktūrvienībām atrastos Talsos, bet mūsdienā iespējas jautājumus risināt elektroniski situāciju nesa- režģi.

KOMENTĀRS

Aldis Pinkens, Kolka pagasta pārvaldes vadītājs:

– Mums pagasta pārvaldē ir kase, ko iedzīvotāji izmanto dažādu maksājumu veikšanai, piemēram, nekustamā īpašuma nodokļa apmaksai. Arī pašvaldības darbinieki izņem algu un avansu. Pagasta pārvaldē var deklarēt dzīvesvietu, saņemt dažādas izziņas, lai gan pieprasījums pēc tām ir samazinājies. Piemēram, agrāk daudz izziņu prasīja mācību iestādes. Tagad valsts un pašvaldību iestāžu darbiniekiem ir iespēja saņemt nepieciešamo informāciju no datu bāzēm. Pagasta pārvaldē konkrētos laikos pieņem arī Dundagas centrālās administrācijas speciālisti no Pašvaldības policijas, bāriņtiesas, Sociālā dienesta. Vienu reizi mēnesi zvejniekiem pārvaldē ir iespēja nokārtot nepieciešamās lietas, lai nebūtu jābrauc uz Dundagu. Uzņēmējiem izsniedzam atļaujas ielu tirdzniecībā.

Ja ikdienā cilvēks ir apmierināts, viņam pašvaldībā neko daudz nevajag. Savukārt uzņēmējiem pašvaldība var palīdzēt, viņus izceļot un reklamējot rīkotajos pasākumos. Spilgts piemērs tam šogad bija Mājas kafejnīcu dienas Dundagas novadā, arī citi pasākumi.

Skatoties uz Māri un Sigitu, viņu divu gadu veikumu, saproti, ka ir vērts palīdzēt, jo ir attīstīta uzņēmējdarbība, viņi vairs nebrauc prom uz ārzemēm. Ja uzņēmējam ir ideja, palīdzīga roka no pašvaldības, tas viss iet kopā un veiksmīgi attīstās!

Lai no skolas iznāktu cilvēks

LINDA KILEVICA

No nākamā gada pamatskolas un vidusskolas klasēs pakāpeniski sāks ieviest valdības apstiprināto jauno izglītības standartu. Tas paredz skolēnos attīstīt 21. gadsimtam svarīgās kompetences – lai viņi skolā iegūtās zināšanas un prasmes spētu veiksmīgi pielietot dažādās dzīves situācijās. Reforma it kā gatava. Taču Daugavpils 10. vidusskolas direktore, pieredzējusi latviešu valodas skolotāja Valija Salna saka, ka izglītības reformai vēl būtu jāgatavojas, to nevar sākt "tukšā vietā".

"Ar teoriju nevar tikt cauri, vajag praktisku darbošanos," uzskata pedagoge. Viņa nedomā, ka skeptiskie skolotāji ir "kaut kādi dinozauri": "Skaidrs, ka kaut kas ir jāmaina mūsu sistēmā. Esmu par visu jauno, kas padara procesus efektīvākus. Taču šobrīd mums tiek pasniegts pusgatavs produkts. Mācību līdzekļu nav, mums tikai sola, ka tie būs. Skolotājiem ir nepieciešama tālākizglītība, bet visiem, kas piesakās kursiem, atbild, ka esot liels pieprasījums un vietu vairs nav. Vienus kursus tikko pati pabeidzu, un tur bija viena plika teorija ar dažiem praktiskiem momentiem, kas aprobēti nelielās skoliņās, kuras piedalījās pilotprojektā "Skola 2030". V. Salna secinājusi, ka praktiski skolotāji, kuriem tūlīt būs jāstrādā jaunajā sistēmā, ir neapskaužamā situācijā.

Vērtējot kompetenču izglītību pēc savas daudzgadīgās pieredzes, direktore atzīst, ka tagad skaistos, no angļu valodas iztulkotos vārdos nosauktais ir bijis zināms jau padomju laikos. "Rakstot obligāto stundas konspektu, bija jābūt skaidram, kāds ir stundas mērķis. Tagad tas ir nosaukts par sasniedzamo rezultātu. Obligātas bija arī starppriekšmetu saiknes, kuras tagad sauc par caurvijām. Mums vajadzēja arī parādīt saikni ar reālo dzīvi, tas ir, kārtējās prasmes, iemaņas un caurvijas. Šādi rodas iekšējā pretestība, kad nesaņem, ko tad no manis grib, jo principā jau es visu mūžu tā esmu strādājusi," viņa saka.

Direktore novērojusi, ka skolotājiem ir ļoti radoša pieeja un daudz ideju, taču tiem, kas viņus pašlaik māca, ir cita pieeja. "Tā, manuprāt, nemaz nav tik radoša. Viņi saka: "Tas, ko tu esi izdarījis, nemaz nav tik radoši." Mūs baro ar solījumiem – "ar 2020. gadu sāksim, viss vēl būs". Lai skolotājs varētu pilnvērtīgi sākt strādāt, viņam ir jāizmēģina jaunie mācību līdzekļi. "Nevaru 2020. gada

"Tā ir brīžiem tāda vārīšanās. Ne saturiski, ne formā izglītības reforma nav gatava,"

uzskata Daugavpils 10. vidusskolas direktore Valija Salna

FOTO NO V. SALNAS PERSONĪGĀ ARHĪVA

septembrī atnākt uz darbu, kur man iedod jaunu grāmatu," saka V. Salna.

Kāds ir pieredzējušās pedagogs ieteikums? "Manā praktiķa

skatījumā vajag izdarīt tā, lai visiem skolotājiem uzreiz pietiktu kursu un iespēju praktizēties smagnējo teorētisko mācību vietā. Nevar teikt – sākam reformu,

bet grāmatas un uzskates līdzekļi būs pēc tam. Cik daudz skolu ir apgādātas ar mācību līdzekļiem ķīmijā, fizikā? Daugavpilī ir Krievu vidusskola licejs, kam

ir spēcīgs fonds, kurā vecāki bez ierunām maksā naudu, viņi var iegādāties visus super mikroskopus. Taču citām skolām nevienš tādus smalkumus nepirks, manas skolas bērnu vecāki pārsvarā strādā Lokomotīvu remonta rūpnīcā."

Problēma jauno izglītības standartu ieviešanā esot arī valsts pārbaudes darbi. "Rezultāti ir šausmīgi," V. Salna komentē nesen saņemtos centralizēto eksāmenu sertifikātus. "Vai tas ir līdzeklis parādīt, ka mēs neprotam strādāt?! Tišu prātu tāds saturs ir iedots?" Direktore bažijas par to, kā būs, kad vidusskolās ieviesīs gradācijas, profilētajam kursam būs jāapliecina vēl augstāks līmenis. "Latviešu valodas eksāmens izskatās pēc augstskolas eksāmena filoloģijā. Kāpēc vajag superlingvistiskas lietas, ja bērnam vienkārši jāiemācās pareizi rakstīt?" neizpratnē ir V. Salna.

Pedagoge atzīst, ka mācīšanās būs pieprasīta un sekmīga tad, ja būs interesanti, tā esot veca patiesība: "Interesanti nevar uztaisīt, ja rezultātā vidusskolā prasa augstāko matemātiku. Uz ko mēs tiecamies, ir grūti saprast. Motivācija bērniem ir zema, jo rodas sajūta – dari, ko vari, bet vairāk par 40 procentiem eksāmenā nebūs. Tās ir tikai mācības, bet man taču gribas, lai viņš kā cilvēks no skolas izietu, lai tiek iedotas pamatvērtības."

VIEDOKLIS

Vai skolēns no reģiona nolemts zaudēt konkurences cīņā uz augstskolas budžeta vietām?

Mazsalacas vidusskolas ķīmijas skolotāja Inga Avotiņa:

– Manuprāt, ja jaunietim ir doma, ka viņš vēlas iestāties augstskolā, tad viņš ļoti labi sagatavosies, arī mācoties reģionālajā skolā, kāda ir mūsējā. Tie, kuri ir gribējuši, vienmēr ir iestājušies, bet nevar noliegt – ja mūs salīdzina ar ģimnāziju, vienalga ar Valmieras vai Rīgas, tad centralizēto eksāmenu rezultāti var būt zemāki.

Mācības ģimnāzijā izvēlas mērķtiecīgi skolēni, un attiecīgi ar viņiem tiek strādāts. Nereti jaunieši, kas paliek reģionālajās skolās, nav izlēmuši, ko darīt tālāk. Dažkārt šie bērni pat līdz 12. klases vidum nezina, ko īsti dzīvē darīs un vai stāsies augstskolā. Jaunietis izmanto tos trīs gadus, gaidīdams providenci vai gara gaismu, kas viņam pēkšņi parādīs, kur ir viņa vieta dzīvē. Tāpēc, ja mēs noliekam blakus centralizētā eksāmena rezultātus, nereti iznāk, ka reģioni uzrāda varbūt zemāku līmeni.

To vairāk ietekmē skolēnu motivācija. Pirms pāris gadiem mūsu Mazsalacas jaunieši uzrādīja ļoti augstus rezultātus, kas konkurēja ar ģimnāzijas skolēniem, pat apsteidza. Skolēni bija ļoti motivēti mācīties. Vienkārši bija tādi jaunieši, kas skaidri zināja, ko viņi šajā dzīvē grib. Arī ģimnāzijas skolotāji strādā ar motivētākiem skolēniem, būtībā viņi strādā ar izlasi. Otra lieta, kam ir būtiska loma, ko nevar noliegt, ir ģimene. Nereti tieši vecāki ir tie, kas mudina bērnu doties uz ģimnāziju, līdz ar to viņi ir arī tie, kas pamatskolas laikā vairāk sekojuši līdzī bērnam sekmēm.

Iespēju ziņā vidusskolēns Mazsalacā nav sliktāk aprīkots kā vidusskolēns Rīgā. Koks ar diviem galiem. Ģimnāzijās ir specializētās klases, kur skolēni padziļināti apgūst noteikto programmu. Mazsalacas vidusskolā ir vispārējā izglītības programma. Tajā pašā laikā skolēniem no mūsu reģionālajām skolām olimpiādēs rezultāti ir pietiekami augsti. Arī gatavojoties eksāmenam, Mazsalacā, visticamāk, tiek strādāts ar vienu bērnu vai pāris bērniem, un skolotājam ir iespēja katru bērnu "iztaustīt". Klasē skolēns ģimnāzijā atbildēs katru 15. jautājumu, reģiona skolā viņi atbildēs katru otro. Es kā skolotāja labāk pamanu, kas man viņam jāskaidro vairāk.

Ja ir vēlme gatavoties eksāmeniem, es domāju, ka tas, ko iegūst specializētajās klasēs ar šo padziļināto programmu, to reģionāli viņi iegūst šajā kontaktā ar skolotāju. Tas izriet arī no jauniešu personības, no viņu mērķtiecības, uzņēmības, darbaspējām.

Es nedomāju, ka reģionālo skolu bērniem ir sliktākas iespējas iestāties augstskolā. Pa gadiem reģionālajās skolās ir ļoti lielas svārstības, viens izlaidums var uzrādīt ļoti augstus centralizētā eksāmena rezultātus, tuvu valsts "spiceī", un daudzi absolventi iekļūst augstskolu budžeta grupās, bet nākamais gads var būt zem vidējā. Nevienš pat nemēģina sniegt dokumentus augstskolā, aiziet uz koledžām. Tā ir reģiona specifika.

Es gribētu palikt pie tā, ka būtiska ir skolēna personība, jo iespējas skolēnam nav mazāk. Mazajās skolās pieeja skolēnam ir individuāla, pielāgotāka, notiek diferencētāks mācību process. Skolotājam ir vieglāk "uzķert" to, kas ir vajadzīgs konkrētajam bērnam. Nereti ir arī tā, ka, redzot skolēnus no vienas valsts ģimnāzijas vairākām klasēm, domā – visi šie gāja vienā skolā?

Ko domā Tukuma novadā?

Gatavojot iespēšanai mūsu laikrakstā kopprojektā ar deviņu citu novadu laikrakstiem tapušo pielikumu «Novadi Rok Dziļāk», nolēmām noskaidrot arī mūsu novadnieku viedokli jautājumos, par kuriem izteikušies atbildīgi ļaudis citviet Latvijā. Tā jautājumā par iecerēto jauno (vai arī turpmāko?) valsts administratīvo teritoriālo reformu uzrunājām ilggadējus pagastu pārvaldes sistēmas pārzinātājus Santu Heimani un Vilni Janševski. Savukārt viedokli par reformām izglītības jomā un konkrēti – par kompetencēs balstīta izglītības standarta ieviešanu – lūdzām izteikt Tukuma 2. vidusskolas direktorei Anitai Locānei un viņas vietniecei mācību darbā Sanitai Birzniecei.

Par jauno novadu reformu

Irlavas un Lestenes pagastu pārvaldes vadītājs **Vilnis Janševskis**:

– Mēs, mazie pagasti, no reformas tikai iegūsim, bet ar nosacījumu, ka izpildījums būs tāds, kāds tas ir Tukuma novadā. Bez novada mūsu iespējas neļautu darīt to, ko darām, jo mums nebūtu

naudas. Turklāt Attīstības nodaļa domē palīdz īstenot projektus – ja vien pašiem ir idejas un gribēšana. Atskatoties uz novada desmit gadiem, par Irlavu varam runāt mazāk, jo, jau iestājoties novadā, tā lielāko daļu tobrīd pieejamās Eiropas naudas bija apguvusi, ierīkojot komunikācijas un celiņus, bet spilgtākais piemērs ir Lestene. Tur Eiropas naudas apguvei vajadzēja priekšfinansējumu, bet pagastam tā nebija. Bet ar novada atbalstu tika atjaunots tautas nams, ierīkoti celiņi, asfaltētas ielas, izremontēta bibliotēka, feldšerpunkts, pakalpojumu centrs. Savukārt, runājot par pakalpojumu pieejamību, nepieciešamākais ir pieejams, vien varētu diskutēt par sociālo dienestu, kam vajadzētu būt piesaistītam pagastam, nevis sadalītam pa sfērām. Lai gan... varbūt pie tā jāpierod. Ir labi, ka šajos desmit gados neko nesam aizslēguši – ne Irlavā, ja neskaita vidusskolas klases, kas beidzās objektīvi – nelielā skolēnu skaita dēļ, ne Lestēnē, kur skolas

slēgšana nebija saistīta ar reformu. Protams, arvien lielāka problēma ir nenoasfaltētais ceļš no Lestenes uz Tukumu, ar kuru mūs ir piemānījušas visas reformas, jo arī 2009. gadā solīja, ka pagastu ceļi līdz novada centram tiks asfaltēti. Ja atkal mūs grasās mānīt, labāk, lai nesola.

Santa Heimane, Pūres un Jaunsātu pagastu pārvaldes vadītāja:

– Es atbalstu reformu, jo tagadējā modeli esam par daudz sadrumstaloti. Mums – katram novadam – ir kādas vajadzības, tāpēc kopumā ir grūti izvērtēt, kurā reģionā kādu naudu ieguldīt. Zinu, – novadi bažijās, ka reformas dēļ būs zaudētāji, bet, varu

teikt, – pirms desmit gadiem daudz domāja, ka ar Pūri būs cauri, taču tā nav – katra vieta attīstās, ja paši cilvēki to vēlas. Un pūrenieki to vēlas. Un ko visvairāk lauku cilvēkam vajag? Labu ceļu! Pakalpojumus pagastā saņem arvien mazāk cilvēku, jo visu var nokārtot internetā. Cita lieta ir komunālie pakalpojumi, kas jāsniedz ciematu centros – tā tas būs arī turpmāk. Protams, ir vajadzības; mums vajag daudzdzīvokļu māju, jo cilvēki grib nākt uz Pūri dzīvot, mums vajag jaudīgāku kanalizāciju, lai apmierinātu uzņēmējus, bet šobrīd valsts nedod kredītu, un tas šos procesus bremzē. Bet kopumā jaunā reforma cilvēku vēlmi dzīvot un strādāt Pūrē neietekmēs. Protams, vienā novadā strādājot, sociālajiem pakalpojumiem, tāpat kā pusdienu maksai vai brīvpusdienām izglītības iestādēs un citiem pakalpojumiem, ir jābūt vienādiem – kā Tukumā, tā Engurē.

Jaunajā mācību saturā galvenais – ko skolēns zinās, pratis un būs iemācījies

Lai arī bija plānots, ka jau no šī mācību gada skolēni Latvijas skolās apgūs jauno, kompetencēs balstīto mācību saturu, reāli tas notiks tikai no 2020. gada 1. septembra, taču Tukuma 2. vidusskolā to apgūst jau divus gadus – no 2017. gada, kad šī Tukuma novada lielākā vidusskola kļuva par projekta «Kompetenču pieeja mācību saturā» pilotskolu, tāpat kā Smārdes pamatskola Engures un Kandas K. Mīlenbaha vidusskola Kandas novadā.

Par to, ar ko tagadējās mācīšanas metodes atšķiras no kompetencēs balstītās izglītības, runājam ar Tukuma 2. vidusskolas direktori Anitu Locāni un direktora vietnieci mācību darbā Sanitu Birznieci.

Skolotājam jāmaina domāšana un attieksme

– Tātad – vai šī kompetenču pieeja ir kaut kas pavisam jauns, vai arī tas jau ir ticis darīts iepriekš?

A. Locāne:

– Mēs divus mācību gadus darbojamies pilotprojektā, kurā tikām iepazīstināti ar šo jauno kompetenču pieeju balstīto mācību saturu, kurā svarīgākā sastāvdaļa ir caurviju prasmes, kas skolēnos jāattīsta. Nav tā, ka, strādājot skolā visu savu darba mūžu, neesam to darijuši – esam attīstījuši gan domāšanas, sadarbības un digitālās prasmes, gan radošumu, bet tagad tas viss ir jāievieš konkrētā mācību saturā un jāattīsta mērķtiecīgi. Mērķtiecīgi – ir viens no atslēgas vārdiem. Ko tas nozīmē? Tas nozīmē, ka līdz šim katrs skolotājs to visu darīja pēc sa-

vas iniciatīvas, īstenojot mācību priekšmeta standartu un programmu, taču jaunajā saturā tā būs ikdienā, jo nākamais atslēgas vārds ir skolēns. Un tas nozīmē, ka skolotājam, gatavojoties mācību stundai, ir jādomā nevis, ko es šajā stundā darīšu, bet ko stundā darīs skolēns. Un tā ir milzīga atšķirība, kas no skolotāja prasīs lielu darbu – ja tā var teikt, prasīs mainīt domāšanu, attieksmi, izpratni, arī gatavošanos stundai. Piemēram, kādreiz, gatavojoties stundai, es domāju, ko es teikšu, ko es darīšu, ko es mācīšu, bet tagad skolotājam būs jāparedz – ko darīs skolēns, ko stāstīs, kā prezentēs...

S. Birzniece:

– Un, pats galvenais – ko pēc stundas skolēns zinās un pratis, un ko būs iemācījies.

– Taču arī agrāk bija jāparedz rezultāts – ko skolēns stundā iemācīsies.

A. Locāne:

– Jā, bet bija arī tāds laiks, kad mācību stunda notika lekciju veidā – skolotājs visu stundu varēja norunāt kā lekciju un aiziet ar apziņu, ka ir kārtīgi pastrādājis – esmu visu iemācījis. Bet, nolasot lekciju, tu nekad nevari zināt, vai tie, kas sēž klāsē, ir kaut ko dzirdējuši. Tas, protams, nenozīmē, ka nevar lasīt lekcijas, bet visu laiku jāpatur prātā – kāds būs bērns ieguvums no tā.

S. Birzniece:

– Jā. Pēc katras stundas skolotājam ir jāatbild uz jautājumu: ko bērni tajā iemācījās un – kā tu zini, ka viņi iemācījās?

– Un tad seko viens kontroldarbs aiz otra, viena ieskaite aiz otras...

A. Locāne:

– Nē. Arī šī vērtēšana kompetenču projektā kļūst pavisam citādāka. Vērtēšana uz atzīmi ir tikai viens no pārbaudes veidiem – subjektīvais, bet pa vidu ir tā sauktā formatīvā vērtēšana, kas bērnam dod atbildi

uz jautājumu – ko es zinu, ko es protu, kas man vēl jāiemācās un ko es varu darīt, lai mans rezultāts būtu vēl labāks.

– Ko nozīmē formatīvā vērtēšana?

S. Birzniece:

– Vērtē, lai mudinātu mācīties. Piemēram, klasei ir patstāvīgais darbs matemātikā un skolotājs, jau garāmejot, redz, ko katrs bērns dara, kļūdās vai nekļūdās, un uzreiz to komentē.

A. Locāne:

– Tātad skolotājs stāv klases priekšā un nevis visu laiku kaut ko deklarē, bet skolotājs dzīvo kopā ar skolēniem, redz, ko bērni dara burtiņās – uzreiz novērtē viņa paveikto. Viņš nemitīgi aktivizē bērnus darīt, nemitīgi uzmundrina. Tā ir nepātraukta atgriezeniskā saite.

– Bet kā to izdarīt 30 cilvēku klāsē?

– Jā, tik lielās klasēs, kādas ir arī mūsu skolā, to ir ļoti grūti izdarīt, tāpēc jāmeklē dažādas metodes, kas sekot līdz skolēnu darbam. Taču tas ne vienmēr ir jādara skolotājam, arī skolēni viens otru var pārbaudīt; te palīdz modernās tehnoloģijas – skolotājs uz ekrāna parāda pareizo atbildi un bērni paši sevi pārbauda vai balso ar mobilajiem tālruņiem un īpašu aplikāciju – un šajā gadījumā šos tālruņus atļauts izmantot.

Ir jāzina, ko gribi sasniegt

S. Birzniece:

– Visas šīs iestrādes nāk no Dabaszinātņu un matemātikas projekta, kas bija pirmais jaunā satura ieviešājs. Tie skolotāji, kas šajā projektā kārtīgi strādā, visus pamatus jau ir apguvuši. Un viens no šo pamatu nosacījumiem ir sasniedzamais rezultāts – ka skolēns jau stundas sākumā zina, ko pēc stundas būs iemācījies. Un tas ir vēl viens at-

slēgas vārds – sasniedzamais rezultāts. Un līdz ar to stunda pāiet saprotami, jo skolēns zina, ko mācās. Protams, šie sasniedzamie rezultāti nevar būt pārāk virspusēji un pārāk vienkārši – tiem jābūt konkrētiem, precīziem un bērniem saprotamiem. Tāpat kā uzdevumi, kur atslēgas vārds ir jēgpilni – ir jābūt jēgpilniem uzdevumiem. Nereti ir ļoti daudz uzdevumu par konkrēto tēmu, taču skolotājam ir jāizvēlas tādi, kas palīdz bērnam sasniegt stundas sākumā noteikto rezultātu. Ar skolotājiem, kuru darbu esam vērojuši un pēc tam analizējuši, esam diskutējuši par to, ka stundā bija daudz interesantu uzdevumu, taču te vietā ir teiciens – mazāk ir vairāk – labāk mazāk uzdevumu, bet precīzāk piemēlēti konkrētiem rezultātiem.

– Tātad – jaunās kompetences apgūt nav nemaz tik vienkārši.

A. Locāne:

– Jā, pats sākums bija sarežģīts, jo bija ļoti daudz nesaprotamā, bet kompetenču projekts ir nemitīgi līcis darboties, stāstīt par savu pieredzi – skolā, reģionālajos semināros, semināros Rīgā. Šis projekts lielā mērā ir balstīts uz pieredzes stāstiem par to, kādas atziņas esam guvuši, paši visu izmēģinot. Tas nav tā, ka tiec nolikts visa gatava priekšā, bet patiesībā mēs paši nemitīgi mācāmies. Jā, mēs kā patērētāji esam dusmīgi, ka mums nedod visu gatavu, bet no otras puses – esam spiesti darboties un paši nonākt līdz rezultātiem. Mēs kopā ar skolotājiem esam ļoti daudz darbojušies, tikai jautājums – cik katrs no viņiem sev paņem un kopā ar skolēniem izmēģina.

– Un rezultāts ir?

– Tam skolotājam, kas strādā ar sirdi un dvēseli, arī ir rezultāti un to jūt caur bērniem. Mēs to nevaram parādīt ar eksāmenu rezultātiem, jo tie arvien notiek atbilstoši tagadē-

jiem standartiem un programmām. Arī mācību stundā skolotājam ir jārēķinās ar to, ko šie standarti un programmas paredz stundā darīt šobrīd, taču to visu var papildināt ar tām jaunajām prasmēm, ko skolotāji šo divu gadu laikā ir apguvuši.

Jauns mācību gads ar jauniem izaicinājumiem

– Plānojat ieviest arī kādus jaunus mācību priekšmetus?

S. Birzniece:

– Esam izlēmuši, ka jaunajā mācību gadā 11. klašu skolēni apgūs padziļinātu mācību kursu program-mēšanā, vēsturē, latviešu valodā un matemātikā – tā būs viena vai divas stundas papildus. Savukārt pamatskolā 7. klašu skolēni apgūs jaunu mācību priekšmetu “inženierzinātnes” – vienā mācību stundā nedēļā kā fakultatīvā. Šo mācību priekšmetu esam pārņēmuši no jaunā satura, kas tiks ieviests no nākamā gada. Sākumskolā turpināsim datorikas nodarbības, kuras mūsu skolēni apgūst jau no 1. klases vairākus gadus un kas dod rezultātu, īpaši mācot bērniem, kā droši lietot internetu.

A. Locāne:

– Rezumējot – no 2020. gada jaunais kompetenču projekts tiks ieviests, un mēs esam gandarīti, ka paši pieteicāmies, lai varētu jau no projekta sākuma iegūt informāciju un to izmēģināt, lai būtu vieglāk visu darīt, nevis sākt no baltas lapas. Bet galvenais, ka viss šis darbs tiek darīts, domājot par bērnu un to, ko viņš zinās, pratis un būs iemācījies.

LAPPUSI SAGATAVOJA
AGITA PUĶĪTE

Projektu līdzfinansē
Mediju atbalsta
fonds no Latvijas
valsts budžeta līdzekļiem

MAF